

Google keresés[Web](#) [Kerikata.hu](#)

Google Hirdetések

Deine
Winterhilfe
muslimhelfen.o...
Spende
hilfsbedürftigen
etw as Wärme
Winterhilfe von
MuslimeHelfen
e.V.

Allah vendégei

— A mekkai zarándoklat —

(Valóság, 2002/3, 60-68. o.)

© 2002 Ambrus Attiláné Dr. Kéri Katalin egyetemi docens

A Korán és a hadiszok tanításai a zarándoklatokról

A mozlím hívők életvitele, viselkedése öt alappilléren nyugszik. Az első helyen szerepel annak megvallása, hogy Allah az egyetlen isten (*lá iláha illá-lláh*), s Mohamed az ő prófétája (*Muhammad raszulu-lláh*), majd a napi ötszöri ima, a Ramadhán-havi böjt, a kegyes adomány és a zarándoklat következik. Az utóbbinak az arab elnevezése hadzs, ha a mozlím naptár szerinti tizenkettedik holdhónapban végzik. A *Korán* szerint: „Végezzétek el a zarándoklatot és az ^cumrát Allahnak!” (2, 196), s „Hirdesd ki az emberek között a zarándoklatot, hogy jöjjenek hozzád gyalogszerrel, vagy mindenféle sovány (*tevén*)” (22, 27).^[1]

Ez, a tizenkettedik holdhónap meghatározott napjain tett zarándoklat kifejezi a mozlímok egyistenhitét, s a hadzs minden egyes szertartása és helyszíne emlékezteti a hívőket a monoteizmus régi időkbé visszanyúló történetére.^[2] A megfelelő rituálékhoz, valamint hosszas lelki, testi és szellemi felkészüléshez kötött utazás a hitben való elmélyülést, az Ábrahám és Mohamed prófétára való emlékezést célozza, s egyszersmind lehetőséget ad arra, hogy az iszlám világának különböző helyszíneiről érkező hívők találkozzanak egymással. Számos mozlím akár évente is elzarándokol Mekkába és a környékén levő szent helyekre, ha lehetősége adódik rá.

A mozlím zarándoklat szakaszai, az út során végrehajtandó cselekedetek és imák nem érthetők meg a *Korán* Ábrahámról szóló részletei nélkül. Az iszlám tanításai szerint Ábrahám (*Ibrahim*) próféta volt az, aki először adott útmutatást népének a monoteisztikus vallásról, s az egyiptomi rabnőtől, Hágártól született fia, Iszmael lett az arabok ősatya. Az *Ószövetségben* foglaltaktól eltérően (1Móz 22, 2-9) a *Korán* szerint Isten Iszmael, nem pedig Izsák feláldozását kérte Ábrahámától (37, 100-105). A zarándoklat szimbolikus helyszíne a mekkai szentély közelében található két hegy, Szafá és Marwa, amelyek között a mozlím tanítások szerint Hágár – miután Ábrahám kivitte őt és Iszmaelt a sivatagba, s ott magukra maradtak – kétségbeesetten futkosott, hogy vizet találjon fiának. Zarándokhely a még mindig működő mekkai Zem-Zem forrás is, amely isteni csodaként tört fel, s oltotta Iszmael szomját. Fontos helyszín továbbá az Arafát-domb, amelyen a Sátán (*iblisz*) rá akarta beszélni Ábrahámot arra, hogy ne engedelmességen Istennek, s ne áldozza fel egyetlen fiát. S természetesen zarándokhely maga a mekkai Kába-szentély és benne a hagyomány szerint már Ábrahám idejében is ott levő fekete kő. Ábrahám – akárcsak később Mohamed – kíméletlen harcot folytatott a bálványimádók ellen, s a Mekka közepén általa emelt szentély az iszlám kialakulását követően a mozlímok számára az egyistenhit szimbólumává vált.

Mohamed, aki 570-ben éppen Mekka városában látta meg a napvilágot, a mozlím teológusok többsége szerint a hidzsra hatodik évében (*vagyis 628-ban*) rendelte el az iszlám vallás követői számára a zarándoklatot mint Allah törvényét. A lejegyzett hagyományok (*hadisz*) egyike szerint egyszer Abu Hurajrah azt kérdezte a prófétától: „Melyik a legjobb cselekedet?” Mohamed azt válaszolta: „Hinni Allahban és küldöttében.” A kérdező tovább firtatta: „És mi áll utána?” A próféta így felelt: „Küzdeni Allah ügyéért.” „És mi a következő legjobb cselekedet?” Mohamed válasza: „Hadzs Mabru” (*bűnöktől mentes, Allah kegyelmével teljes, az ő örömét szolgáló zarándoklat*).^[3] Egy másik hadisz szerint a megfelelő módon végrehajtott zarándoklat az egyik formája a dzsihádnak, vagyis a mozlím hit érdekében kifejtett különféle erőfeszítéseknek. Több helyen is olvasható, hogy maga Mohamed határozottan ajánlotta a zarándoklatot időseknek, gyengéknek és asszonyoknak, más cselekedetek (*például a hit fegyveres védelmezése*) helyett. Egyik felesége, ^cAisha például, miután ezt meghallotta, sosem mondott le többé a zarándoklatokról.

Al-Buhari hadiszai és más, a mozlímok által hitelesnek elfogadott lejegyzések szerint a zarándoklat eltörli az ember addigi bűneit, s hazatérve, bűnbocsánatot nyerve a hívő tisztább és ártatlanabb lesz, mint amikor édesanyja a világra hozta. (*Megjegyzendő, hogy a mozlímok szerint az ember ártatlan gyermekként születik, vagyis nem terheli Ádám bűne.*) A zarándoklat elvégzése után pedig a hívőnek törekednie kell arra, hogy ezt a megtisztult állapotot meg is tartsa. Visszaemlékezők szerint Mohamed egyszer azt mondta, hogy a zarándokok és az Istenért harcolók mind Allah vendégei, s könyörgéseik meghallgatásra találnak. Mindez természetesen csak akkor teljesül az iszlám tanításai szerint, ha a hívő megfelelő módon hajlja végre zarándoklatát, s betartja az útmutatásokat, az erkölcsi, étkezési, tisztálkodási, öltözködési és egyéb szabályokat.

A hadzs egyszer az életben minden mozlím hívő (*férfi és nő*) számára kötelező, ha anyagi és egészségi állapota

megengedi, hogy felkeresse Mekkát és a körülötte található szent helyeket. Előfeltétele a zarándoklatnak, hogy a hívő legyen mozlim, legyen felnőtt, aki képes felelősséget vállalni magáért, legyen épelméjű és szabad ember. Fontos, hogy legyen biztonságos az út, s hogy nő lehetőleg ne menjen egyedül zarándoklatra. Abban a tekintetben, hogy melyik életkori szakaszban kell megtenni a zarándoklatot, sem a *Korán*ban, sem a hadiszokban nem olvasható útmutatás. Csak annyit említenek a hagyományok, hogy minél előbb teszi meg valaki, annál jobb, de sohasem késő. Ha valaki gyermekként (*pubertás kora előtt*) vesz részt a mekkai zarándoklaton, akkor felnőttként teljesítenie kell kötelezettségét. Mivel a mozlim világban sem régen, sem napjainkban nincs mindenkinek alkalmja és lehetősége arra, hogy megtegye a hadzsot, az iszlám gyakorlata szerint lehetséges helyettesről gondoskodni. Ha valaki például beteg, vagy anélkül hal meg, hogy járt volna Mekkában, hozzátartozóinak kötelességük ebben az ügyben eljárni.

Felkészülés a zarándoklatra

A zarándoklatot a mozlim év tizenkettedik, utolsó holdhónapjában kell végrehajtani, a hetedik-tizenharmadik napon. A zarándoklat így minden évben más-más időpontra esik, dátuma változik, ezért nem kötődik egyik évszakhoz sem.^[4] A hadzs több szakaszra osztható, s az egyes állomások felkeresésének sorrendje éppúgy meg van határozva, mint a rituális cselekedetek mozzanatai. A zarándoklaton levők számára tehát különleges előírások jelölik ki a rítusokat és a viselkedési normákat, amelyeknek elsajátítása nagy türelmet és odafigyelést kíván a hívőktől.^[5]

Ahhoz, hogy valaki mekkai zarándoklatra induljon, nagyon lényeges az előzetes felkészülés, amely számos dolgot foglal magában. A hívők természetesen a legfontosabbnak a lelki előkészületet tartják. Ez több, mint a hadzsra való ráhangolódás és a rítusok áttekintése. Fontos például, hogy a zarándoklatra készülő teremtsen békességet maga körül, zárja le vitás ügyeit, s kérjen bocsánatot embertársaitól, mielőtt elindul. Fontos, hogy rendezze el függőben levő dolgait, adósságait, és sokak szerint az is kívánatos, hogy végrendelkezzen arra az esetre, ha nem térne vissza az útról. Alapkövetelmény, hogy a hívő nem fordíthat az iszlám szerint tisztátalanul szerzett anyagi eszközöket az utazás lebonyolítására (*például kábítószer- vagy alkohol értékesítéséből származó pénzt, lopott vagy zsarolással nyert összeget*).

Aki megkezdi zarándoklatát, az magatartásával és öltözékével is jelzi ezt a többi hívő számára. Mekkától bizonyos távolságra képzeletbeli vonal húzódik, ez az a határ, amelyet átlépve a hívő megkezdi zarándoklatát. Azok a földrajzi helyek (*mikat*), amelyek e határvonalon fekszenek (*például Dzsiddda, Rábigh, Abiár Ali, Dháta Irk, Kamulmanázil, Jelelem*) szimbolikus jelentést hordozó pontok, hiszen itt fejezik ki a hívők zarándoklattételük szándékát. A hadzs megkezdésekor a mozlimok rituális fürdést (*zuhanyozást*) végeznek, s a férfiak varrások nélküli, két fehér vászondarabból álló ruhát (*ihramot*) öltenek magukra, derekukra csavarva és vállukon átvetve. A nők teljesen beburkolják testüket (*tetszés szerinti színből készült, de leggyakrabban fehér vagy fekete ruhával*), kivéve arcukat és kézfejükét (*tilos kesztyűt ölteniük*). A zarándoklat alatt ugyanakkor megengedett öv, gyűrű, óra és esernyő vagy napernyő használata, valamint por és hideg esetén az arc időleges eltakarása. Fontos kötelezettség a külső megjelenést illetően a körmök, a hónalj- és a fanszörzet levágása, továbbá a bajusz igazítása. A hívők ezen előkészületek után fogadalmat tesznek, hogy zarándoklatuk befejezéséig nem kötnek csomót ruhájukra, nem parfümözik testüket (*illatos szappan használata és a fésülködés megengedett*), nem vágnak haját vagy körmöt, s a férfiak nem takarják el hajukat. Megnevezésük ettől fogva muhim. A hadzs idejére vonatkozó – tulajdonképpen az egész mozlim életvitelhez is kapcsolódó – alapvető és fontos előírás még a békesség: ezekben a napokban semmiféle vitának vagy erőszakos cselekedeteknek nincs helye a zarándokok között. Egy szaúd-arábiai beszámoló szerint ez oly maradéktalanul érvényesül napjainkban a mozlim zarándokok körében, hogy a mekkai lakosok nyugodt szívvel hagyják nyitva otthonaik és boltjaik ajtaját, amikor a nagymecsetbe mennek imádkozni. Semmiféle erőszakos behatolástól nem kell tartaniuk, hiszen városuk csakis hívő és zarándoklaton levő mozlimmal van tele (*több mint kétmillióval!*).^[6] Tiltott a hadzs napjaiban a vadászat (*kivéve a halászat*) és állatok megölése (*kivéve a zarándoklathoz szükséges állatáldozatot és az emberre veszélyes állatok megölését, például skorpió, keselyű vagy veszett kutya elpusztítását*). A zarándokoknak útjuk során tartózkodniuk kell a házassélettől és minden, a nemi vágyat gerjesztő cselekedettől. Az előírások bármelyikének megszegése engesztelő áldozatokkal (*például böjtöléssel, teve- vagy bárányáldozattal*) jövátehető.

A zarándokoknak első kötelezettségük felkeresni az iszlám szent városát, Mekkát, jelezvén Allahnak a „Labbaika, Allahumma labbaika!” kezdetű híres sorokkal, hogy megérkeztek (*telbija*). (*Itt vagyok, Istenem, itt vagyok! / Itt vagyok, nincs más isten rajtad kívül, / Bizony, a dicsőség és a hála téged illet, / Tied a királyság, / Nincs más isten rajtad kívül... Itt vagyok.*)

Mekka és a Kába szentélye

A mozlim hívők szerint nincs még egy olyan hely a világon, amely annyi tiszteletnek örvend, mint Mekka, a Szent Város (*Mekkah al-Mukarramah*). Óriási spirituális erővel bír ez a ma mintegy háromszázezer lakosú település: a város szívében található Kába-szentély az iszlám világának lelki központja, ahová Mohamed élete alkonyán tett zarándoklata óta folyamatosan – napjainkban évente több millióan – érkeznek a hívők bolygónk minden részéről, hogy dicsőítsék Allah nagyságát, s kifejezzék a mozlimok egységét és az iszlám vallás egyetemességét.

Mekka említése több helyen szerepel magában a *Korán*ban is, például az alábbi részben: „Az első (*szent*) Ház, amelyet emeltek az embereknek, Bakkában [Mekkában] volt – áldott [ez a Ház], s útmutatás minden értelmes teremtménynek. Nyilvánvaló jelek vannak benne: Ábrahám (*szent*) helye. Aki belép oda, az biztonságban van. Az emberek kötelessége Allah iránt a zarándoklat a Házba – amennyiben ennek szerét tudják ejteni. Aki hitetlen, az maga vallja kárát. Allah senkire nem szorul rá a teremtményei közül” (3, 96-97). A város mostoha természeti adottságait említi egy másik helyen a mozlimok szent könyve, ismételtlen a város szent jellegére utalva: „Urunk! Leszármazottaim egy részét egy terméketlen völgybe telepítettem le a te szent Házad mellé – ó, Urunk! –, hogy elvégezhessek az istentiszteletet” (14, 37). És: „Tegyétek a magatok számára Ábrahám (*szent*) helyét imahellyé!... Tisztítsátok meg a Házamat azok számára, akik elvégzik a körmenetet, akik vallási buzgalomukban hosszasan időznek ott, s akik meghajolnak, s a földre vetik magukat” (2, 125).

Mekka igen régi város, számos ókori földrajzi és történeti műben is szerepelt már, például Ptolemaiosznál. Eredeti neve, a *Korán*ban is említett Bakkah (*szoros, keskeny*) földrajzi elhelyezkedésére utalt, a település ugyanis egy keskeny völgyben fekszik.^[7] A nagy mozlim utazó, Ibn Battúta így írt a város fekvéséről: „Maga Mekka meglehetősen nagy város. Négyszögletes

alakjával, szorosan egymás mellett zsúfolódó házaival egy hegyektől körülvelt kis völgy mélyén fekszik, úgyhogy az utas csak akkor veszi észre, ha már meg is érkezett. Persze, a hegyek inkább csak dombmagasságúak. ... Mekka – ahogyan Allah szent könyvében, a *Korán*ban kinyilvánította, Khalil próféta^[8] szájába adva a szót – terméketlen völgyben fekszik, azonban Ábrahám áldott könyörgésére Allah kegye minden haszonnal és jóval betelepítette, s minden gyümölcsfajta meghonosodott földjén.”^[9]

A Kába-szentély már az iszlám megjelenése előtt is zarándokhely volt, maga a város pedig fontos kereskedelmi központ, amelyen számos karavánút haladt át a félsziget déli részétől Közel-Kelet, Észak-Afrika és Európa felé. Mekka lakói Mohamed fellépésének idején főként kereskedők voltak, két legfőbb árucikkük a tömjén és a mirrha, amelyeket dél-arábiai fák gyantájából állítottak elő. A város a VI-VII. század fordulójára híres volt ünnepeiről, költői versenyeiről és vásáraitól.

Központi helyén áll a Kába-szentély, amelyet napjainkban egy többszörösen átépített, nagymértékben kibővített, mintegy egymillió ember befogadására alkalmas, nyitott mecset vesz körül. A körülötte levő márványkövezettel együtt csaknem akkora, mint a Margit-sziget. Mohamed előtt a mekkai arab törzsek mindegyike saját isteneiben hitt, s a Kába-szentélyt megtöltötték különböző szobrokkal, bálványokkal, sőt, ide függesztették ki a nyertes költői műveket is, amelyeket az al-mu'allaqát (*a felfüggesztettek*) névvel illették. Mohamed azonban Allah utasítására megtisztította e helyet a bálványoktól, s az istentiszteletek helyszínéül tette meg, valamint ez az objektum lett minden imádkozást végző mozlím számára a kijelölt irány (*qibla*).

A Kába szó jelentése: négyszögletes. Ez a barna kövekből készült, megemelt talapzaton álló ősi szentély tizenkét méter hosszú, tíz méter széles és tizenöt méter magas. Falait kívülről fekete brokátleplek (*kiszwa*) borítják, ajtóin nehéz, aranyhímzésű függönyök láthatók a *Korán*ból vett himzett feliratokkal. A belülről csodálatos arany- és ezüstlámpákkal megvilágított szentélyt márvánnyal burkolták, s déli sarka mellett áll a fekete kő (*al-hadzsar al-aswad*), amely a hagyomány szerint egyenesen az égből hullott az édenkertbe. Ádám kapta meg, miután Isten kiűzte őt a paradicsomból, hogy ez a kő nyelje el bűneit. Később az Úr angyala, Dzsibril (*Gábriel*) Ábrahámnak ajándékozta, hogy templomának sarkköve legyen.^[10]

A zarándoklat állomása

A mozlím zarándokoknak Mekkába érkezvén a hadzs első állomásaként – a hajnali ima kezdetét követően – folyamatosan imádkozva, megszakítás nélkül hétszer meg kell kerülniük a Kába-szentélyt (*tawaf*). Ennek az előzetes tisztálkodás és az imádkozással kapcsolatosan előírt kötelezettségek betartása a feltétele. A körben járást a mecseten belül végzik, az óramutató járásával ellentétes irányban. A keringés a fekete kőnél veszi kezdetét, gyalogosan; azokat a mozlímokat, akik nem képesek járni, hordszékeken vagy hordágyakon, a magasba emelve viszik körbe egészséges társaik. Sokan meg is érintik vagy csókkal illetik a fekete követ, a Kába oldalfalát vagy a jemeni sarkot, ez azonban nem előírás az iszlámban. Fontos kiemelni, miként azt a mozlím szerzők különböző műveikben már számtalanszor megjegyezték, hogy nem maga a Kába-szentély vagy a benne levő fekete kő a tisztelet és az imádat tárgya, hanem Allah, akinek a mozlímok alávetik magukat. Ezen a helyen tehát órá gondolnak, őt dicsőítik, őhöz könyörögnek, s tisztelettel gondolnak e helyütt prófétáira is, különösen Ábrahámról és Mohamedre.

Ezután a hívők először Szafa és Marwa hegyéhez mennek. Mialatt hétszer teszik meg az utat e két hegy között, Hágárra emlékeznek, aki vizet keresett gyermekének. Az egyes útszakaszokat gondolatban három részre osztva gyalogolva, futva, majd ismét gyalogolva kell teljesíteni, állandó imádkozással kísérve a mozgást (*szaj*). A mozlím tanítások szerint a zarándokok e két hegy között járva és fohászokodva átérezhetik, hogy csakis és egyedül Allahra számíthatnak, s emlékeznek arra is, hogy az embernek mindenkor erőfeszítéseket kell tennie hitéért.

Ezt követően a hívők elhagyják a várost, s bejárják a hadzs további állomásait. A zarándoklat része néhány egyéb szent hely felkeresése. Innen (*a Dzul Hidzsa hónap nyolcadik napján*) a hívők Minába zarándokolnak, amely Mekkától hat kilométerre keletre található. Előkészítik vízkészleteiket a következő napokra, így ez „a víz napja” (*jaúm at-tarwja*). A következő reggelén a hívők az Arafát-dombhoz (*a Könyörület Hegy”-hez*) indulnak, amely körülbelül tizenhat kilométerre található Mekkától, s a délutánt Allah dicsőítésével és imádkozással töltik. Ez a zarándoklat legerősebb pillére. E kopár dombon imádkozott egykoron a mozlímok hite szerint Ádám és Éva, majd Ábrahám és fia, valamint itt nyilatkozott ki a *Korán* utolsó része, s itt tartotta búcsúbeszédét Mohamed.^[11] Az iszlám tanításai szerint tehát az itteni fohászokodás különösen fontos, mert Allah ilyenkor a hívők minden kérését meghallgatja.

Alkonyatkor a mozlímok a Muzdalifa-síkságra mennek, amely hitük szerint az a helyszín, ahol Ábrahám arról álmodott, hogy fel kell áldoznia Istennek egyetlen fiát. Itt minden zarándok legalább hét vagy több (*negyvenkilenc-hetven*) kavicsot gyűjt, s a következő három-négy napban Minában rituálisan megdobálják velük a sátán szimbólumának tartott három kőoszlopot, első napon a legnagyobbat, majd a két kisebbet. A kavicsdobálás rítusát dzsamarrátnak nevezik. Több vallástudós véleménye szerint a zarándokoknak Muzdalifában kell aludniuk, hogy kipihentén vágnak neki a hátralevő útnak.

A tizedik nap hajnalán (*esetleg később*) indulnak a zarándokok Minába. Kőoszlopok emlékeztetnek azokra a helyszínekre, ahol egykoron az ördög megkísértette Ábrahámot és Ismaelt, s ezeknek a megkövezésével a mozlímok jelképesen elutasítják és kivetik szívéből a sátánt. Ezután következik az állatáldozat, amelyet minden zarándoknak el kell végeznie annak emlékére, hogy Ábrahám is így cselekedett az Úr parancsára, aki – miután próbára tette szilárd hitét – nem fogadta el gyermeke feláldozását, hanem Ismael helyett egy kőst küldött. „Az áldozat napja” (*jaúm an-nahr*) a hadzs hónap tizedik napja, ám gyakran tovább is elhúzódik, mert a zarándokok hatalmas tömege miatt nem lehet könnyen és gyorsan végrehajtani a rituális kődobálást. Az állatáldozat lehet tevé, marha, birka vagy kecske. Mindenkinek legalább egy juhot fel kell áldoznia, ennek értéke egyhated tevé vagy marha. Kötelező tevéáldozatot bemutatnia annak a zarándoknak, aki a tiltás ellenére a hadzs alatt házaseletet élt, annak a Kába körbenjárásakor tisztátalan volt, annak a nőnek, aki havi tisztulása vagy gyermekágy idején tette meg zarándoklatát, valamint annak a hívőnek, aki ezt fogadta meg. Az áldozati állatok korára fajtánként különböző előírások vonatkoznak, s lényeges, hogy ép, egészséges, kifejlett példányok legyenek. Húsukból fogyaszthatnak maguk a zarándokok is, ám ez az iszlám tanításai szerint nem kötelező, csupán lehetőség. Bárki megteheti azt is, hogy az állatot teljes egészében felajánlja a mozlím világ szegényeinek. Az állatáldozat az Ábrahámról való emlékezésen túl annak szimbóluma, hogy a mozlím hívő készen áll bemutatni bármilyen áldozatot Allahnak. A felajánlott állatokról ezt írja a *Korán*: „Sem a húsuk, sem a vérük nem jut el Allahhoz, ám a tőletek jövő istenfélelem eljut hozzá” (22, 37).

A zarándokok ezen a helyen töltik a tizenegyedik, a tizenkettedik, esetleg a tizenharmadik éjszakát is. Az állatáldozat

bemutatása után rituális hajvágás vagy a fej leborotválása következik, a tawaf el-íráda, s ezzel a zarándok kiemelkedik abból a megszentelt állapotból, ahová zarándoklata kezdetén lépett (*ihrám*). Ettől kezdve élheti szokásos mindennapjait, kivéve a házasetet, amelytől a mekkai búcsúlátogatás végéig tartózkodnia kell. A zarándoklat zárómozzanata a Kába újbóli körbenjárása (*tawaf awada*). Ezzel véget ér a hadzs, s a hívők hazatérnek. Miután a mozlim hívők teljesítették a mekkai zarándoklatot, a férfiak megkapják a hadzsi, a nők pedig a hadzsah nevet. A zarándoklat időszakának lezárulása ünnep az otthon maradó mozlimok körében (*Eid al-adha*), amikor is ajándékokkal lepik meg egymást, csakúgy, mint a böjti hónap (*ramadán*) végén. Bizonyos helyeken – például Egyiptomban – szokás a Mekkából hazatérő zarándokok számára ünnepélyes fogadást rendezni, noha erről több mozlim szerző már a középkorban elítélően írt.^[12]

A zarándoklat vallásos jelentősége

Mohamed zarándoklata óta Mekka és környéke a mozlim világ szíve. A zarándoklat a városba érkező hívők életének csúcsa, vallásos érzületük kiteljesedése, amelynek során megtapasztalhatják az iszlám vallás erejét és univerzális jellegét. A hadzs napjaiban mindannyian megpróbálnak felülkerekedni mindennapi problémáikon, leomlanak közöttük a nyelvi, etnikai, műveltség- és vagyonbeli különbségek, egyszerű és egyforma fehér ruhájukban ugyanazokat a rítusokat végzik, s ugyanazokat az imákat mondják Allah dicsőségére. A zarándoklat során mindvégig óriási hatással van az egyénekre maga a tömeg, a hittestvérek sokaságának jelenléte és áhítata. Egy, a zarándoklatra külföldről érkező mozlim érzéletes leírásban számolt be a közelmúltban Mekkában szerzett élményeiről. Miközben a Kába körül kerengett, úgy érezte, hogy „nincs már jelen, teste beleolvadt a körülötte levők tömegébe”, s amikor ajkával megérintette a fekete követ, úgy érezte, hogy „lelke rávetült a végtelenre, átrepült a megszámlálhatatlan galaxist magába ölelő égbolton. Fénylő pontok millióit látta benső sötétjében. Csak a másodperc töredék részéig tartott, villanásnyi ideig, hogy lelke elhagyta testét, és szabadon szárnyalt. Megismételhetetlen pillanat volt, szemét kinyitva egy fémes fényű, finom erezetű anyagot látott maga előtt. A kő parfümös illatot árasztott, miként már az ókori időkben is”.^[13]

Sok zarándok az óriási tömeg miatt el sem jut a Kába-szentély belsejéig, vagy nem tudja megérinteni a fekete követ, ám a zarándoklat e nélkül is teljes lehet. 2001-ben egy Nigériából érkező zarándok ezt nyilatkozta: „Olyan tömeg van itt, hogy nem tudok bejutni a Kába belsejébe, emiatt eléggé csalódott vagyok. Ám ez a hatalmas tömeg bizonyíték arra, hogy az iszlám élő és egészséges.”^[14]

A hadzs tehát a mozlimok testvériségének és egyenlőségének megnyilvánulása, amely megerősíti a hívők Allah iránti elkötelezettségét és egymás iránti tiszteletét. Emlékezés ez – Ábrahám és Mohamed útját járva – az iszlám vallás történetére, valamint felkészülés az utolsó ítélet napjára, amikor az emberek, csakúgy, mint a zarándokok, egyformán és egyszerre állnak majd Allah előtt, s ő dönt további sorsukról. E szimbolikus jelentésén túl az iszlám tanításai szerint a hadzs a legnagyobb békekonferencia, amely valaha is létezett a történelemben.^[15] A zarándoklatban kiteljesedik a mozlimok hite, s az út során elért lelki megtisztulást igyekeznek későbbi életükben is megőrizni.

Szaúd-Arábia szerepe a zarándokok támogatásában

632-ben, Mohamed próféta búcsúzarándoklatán, amikor Medinából Mekkába ment, körülbelül kétszáz ezer mozlim vett részt. Ez a szám, noha Mekka sok támadást ért meg történelme során, az elmúlt csaknem tíz században szinte sohasem csökkent, sőt, a XX. század második felében – a mozlim hívők létszámnövekedésének, a közlekedési eszközök látványos fejlődésének és a szaúdi királyság erőfeszítéseinek köszönhetően – megsokszorozódott. A zarándoklatok történetében új korszak kezdődött, amikor 1932-ben Abdul Aziz Bin Abdul Rahmán al-Szaúd elfoglalta az Arab-félsziget azon területét, ahol Mekka és Medina található, s megalapította a Szaúdi Királyságot. A zarándokokra abban az időben még számos veszély leselkedett, különösen a sivatagban portyázó törzsek miatt. Akkoriban nem lehetett garantálni a Mekkába látogatók élet- és vagyonbiztonságát, s hiányzott a városból a tömegeket ellátni képes egészségügyi hálózat. Maga a Kába szentélyét körülfogó nagymecset is mindössze negyvennyolcezer hívő egyidejű befogadására volt alkalmas, ennél azonban rendszerint jóval több zarándok érkezett.

1955-ben kibővítették és megszüpítették a mecsetet. 1985-ben Fahd Bin Abdul Aziz király, „a két nagymecset őre” is elkezdett egy újabb bővítést, amely 1992-ben fejeződött be, s mintegy hetven milliárd szaúdi rijálba (18,66 milliárd amerikai dollárba) került. A mecset egymillió ember együttes befogadására képes, míg Mohamed medinai mecsete mintegy hétszáz ezer hívő imahelyül szolgált.^[16] Az utóbbi években a hadzsra érkező zarándokok száma meghaladta a kétmilliót, és számuk dinamikus növekszik.

Régebbi századokban a zarándokok többsége hajón érkezett a Vörös-tenger partján levő ősi kikötővárosba, Dzsiddába, s onnan gyalog vagy valamilyen állat nyergébe szállva tette meg az utat Mekkáig. Ez a kikötő napjainkban is zarándokok tömegét fogadja, a mozlim világ legtávolabbi szegleteiből is. 1853-ban Sir Richard Francis Burton – fittet hányva az egyik legfontosabb szabályra, vagyis arra, hogy csak az iszlám hit követője léphet be Mekkába – nem mozlim léte árúhában vett részt az azévi zarándoklaton. Május 22-én szállt fel egy Kairóból induló gőzhajóra, s négy nap múlva érkezett meg Dzsiddába más zarándokokkal együtt.^[17] Azok a hívők, akik repülőgéppel érkeznek Szaúd-Arábiába, többnyire az Abdul Aziz Király Nemzetközi Repülőtérre érkeznek, amelynek a zarándokok számára létesített korszerű terminálja 1981-ben nyílt meg. A reptér óriási forgalmat bonyolít le egész évben, hiszen a tizenkettedik holdhónapon kívül is folyamatosan érkeznek a hívők a királyságba. Jöhetnek országuk kormányának szervezésében, egyénileg vagy magáncsoportban, az utóbbinak a neve hamlá.

A zarándokok szállítása, kalauzolása, kiszolgálása, orvosi ellátása és étkeztetése óriási feladatokat ró Szaúd-Arábia lakosságára, különösen a mekkaiakra, akik saját életükben naponta számukra ismeretlen mozlimok tíz- és százazeirevel találkoznak. Az ország területére egyénileg vagy csoportosan érkező zarándokoknak vezetőt (*mutawwifot*) kell felfogadniuk, aki szakértője és felelőse is a zarándoklat lebonyolításának. A dzsiddai kikötőből vagy a repülőtérrel napjainkban légkondicionált autóbusszokkal szállítják a hívőket Mekkába, kiválóan megépített utakon. A zarándoklat teljes útvonalán számtalan gyalogjáró, híd, alagút és mozgólépcső könnyíti meg az óriási tömegek mozgását. Mivel a hadzs gyakorta esik száraz, igen meleg időszakra, elengedhetetlenül fontos a friss, hideg ivóvíz és az árnyékos helyek. Az ország száraz részén fekvő Mekkát a Vörös-tengerből eredő csatorna rendszer látja el vízzel.

A világ minden részéből összeseregülő hívők a zarándoklat ideje alatt a Mekkán kívül felállított, fehér ponyvák tíz- és tízezezből álló sátorvárosban laknak, valamint a hadzs különböző pontjain pihennek vagy virrasztanak éjszakánként – az előírások szerint. A sátrak felállításakor és működtetésekor a legfőbb szempont ” a légkondicionálás mellett – a tájékozódás megkönnyítése és a tűzvesztek megakadályozása. Mindez a tömegek aktív mozgása során is nagyon lényeges, ezért szaúdi alkalmazottak tízezeze felügyelik (*modern technikai berendezésekkel*), hogy senki se szakadjon el kijelölt csoportjától, s visszataláljon, ha eltévedt. Emellett korszerű módszerekkel próbálják elejét venni a tüzeseteknek. Minden igyekezet dacára azonban előfordulnak balesetek, gyakran tömeges méretekben is a mekkai zarándoklat során. 1997-ben például egy tüzesetben háromszáznegyvenhárom zarándok halt meg, és százával estek áldozatul az elmúlt években a hatalmas tömeg mozgásának (*a taposódásnak, a levegőtlenységnek, a lökdösődésnek*) is. Így különös hangsúlyt kap napjainkban az egészségügyi ellátás bővítése. Mekka tizenkét nagy befogadóképességű kórházát és hatvanhárom egészségügyi központját a hadzs és a ramadán idejére számos időszakos klinikával és elsősegélynyújtó hellyel egészítik ki, s a zarándoklat teljes útvonalán mozgó egészségügyi pontokat helyeznek el. Orvosok és asszisztensek tízezeze próbálják kiküszöbölni vagy legalább enyhíteni a megszámlálhatatlanul nagy tömegű zarándokláradat felmerülő problémáit.

A Mohamed idejében még elképzelhetetlen számú mozlím jelenléte az újabb időkben a rituális állatáldozat kapcsán egy másik problémát is felvet. Kétmillió tömeg esetében ugyanis az áldozati állatok beszerzése nagy feladat; 2001-ben körülbelül háromszázötven rijálba (*kilencvenhárom dollárba*) került egy birka. Még nagyobb gond azonban a mérhetetlen mennyiségű hús felhasználása. Annak érdekében, hogy a hús eljusson a mozlím világ rászorultjaihoz, napjainkban óriási szaúdi hűtőházakban fagyasztják le a felesleges mennyiséget, s a következő évben elszállítják a világ legkülönbözőbb részeibe.

Bár a Szaúdi Királyság hatalmas összegeket fordít a zarándoklat körülményeinek javítására, a világ más országaiban élő szegény sorsú mozlímok utaztatására és taníttatására, maguknak a zarándokoknak is hozzá kell járulniuk a hadzs költségeihez. Egy 2001-es hír szerint minden, az országba külföldről érkező zarándoknak legkevesebb ötszázkilencvennégy rijált (*százhatvan dollárt*) kell fizetnie a szent helyek felkeresése során nyújtott szaúdi szolgáltatásokért (*hűtött víz, élelem, tűzálló sátrak*).^[18] Ehhez járul még természetesen az útiköltség és a feláldozandó állat vásárlásához szükséges összeg. A zarándokok hagyományosan ajándékok vásárlásával is emlékeztetessé teszik vallásos célú vándorútjukat. Barátaik és otthon maradó családtagjaik számára rendszerint Mekkában szerzik be az apróbb-nagyobb emléktárgyakat. A legnépszerűbb (és *legolcsóbb*) ajándék a datolya, amelynek különböző minőségű és csomagolású változatait Mekka-szerzte kínálják az árusok. Kelendő, ám borsosabb árú cikk az imaszőnyeg, s az újabb időkben a hadzson levők körében nagy divat elektronikus termékeket vásárolni.

A hadzs időpontján kívül a kilencedik, böjti holdhónap, a ramadán szintén sokakat vonz Mekkába. Akkor is – különösen a lejlat al-qadr idején – milliók mennek imádkozni a szent városba. Ezenkívül a szent helyekre a hívők az év bármelyik időszakában tehetnek zarándoklatot, amelynek neve minden olyan esetben ^cumra, ha nem a tizenkettedik holdhónap hetedik és tizenharmadik napja között történik. Mekka lakói így szinte egész évüket „Allah vendégei”-nek szolgálatával töltik. Fahd király a közelmúltban így nyilatkozott: „A Szaúdi Királyság, kormánya és lakói megtiszteltetésnek érzik, hogy szolgálatára lehetnek a két nagymecsetnek és a zarándokoknak, s próbálják a lehető legjobb feltételeket megteremteni ahhoz, hogy Allah vendégei teljesítsék rituáléikat úgy, miként az a *Korán* és a sunna tanításai alapján előíratott, s nem fognak takarékoskodni erőikkel az iszlám és a világ mozlímjainak kiszolgálása során.”^[19]

A mekkai zarándoklat – más világvallások zarándokútjaihoz hasonlóan – az iszlámban is összekötő kapocs a múltéony és az örökkévaló, a látható és a láthatatlan, az evilági és a transzcendens között. A hadzs helye és ideje az imádkozásnak, a fohásznak, Allah dicsőítésének és a bűnbocsátnak. A *Korán*ban is előírt, ezért minden mozlím által elfogadott és gyakorolt zarándoklaton részt vevő hívők immár ezerháromszázhetven éve bizonyítják, hogy vallásuk élő és erős. A legfőbb hitvallásukat jelképezik ők: azt, hogy mindannyian az egyetlennek és igaznak tartott Isten, Allah vendégei a világban.

JEGYZETEK

1. A tanulmányban szereplő Korán-idézetek Simon Róbert fordításai.
2. Anwar, A., Anwar, K.: A zarándoklat (*hadzs*). A Gondolat, 2001. április, 30. o.
3. Fiqh-us-Sunnah, 5: kötet. Pilgrimage: a general definition, its excellence and prerequisites. http://www.usc.edu/dept/MSA/law/fiqhussunnah/fus5_66.html (2001. november 13.).
4. 2002-ben februárra esett ez az időpont, amely a mozlím időszámítás szerint az 1422. év utolsó hónapja volt.
5. A zarándoklat szakaszainak bemutatásához felhasználtam dr. Mohamed Eisha Shubail és felesége jegyzeteit és tanácsait.
6. Makkah the blessed. <http://saudiembassy.net/publications/magazine-spring-97/makkah.htm> (2001. november 13.).
7. Uott.
8. Ábrahám egyik megnevezése a mozlímok körében: „aki közel van Istenhez”.
9. Boga, I. (*szerk.*): Ibn Battúta zarándokútja és vándorlásai. Gondolat, Budapest, 1964. 68. o.
10. Westwood, J. (*szerk.*): Mítoszok földjén. Magyar Könyvklub, Budapest, 1987, 74. o.
11. Anwar, A., Anwar, K., i. m. 30. o.
12. Fodor, S.: Muszlim ünnepek. História, 1992/10., 22. o.
13. Umar, A.: Al Hayy. Crónica de una peregrinación. http://www.verdeislam.com/vi_04/Vi_407.htm (2001. november 8.).
14. Two million Muslims pray in Makkah on eve of hajj. Makkah Agencies, 2001. március 2., [wysiwyg://44/http://www1.arabia.com/life/article/english/0,1690,41271,00.html](http://www1.arabia.com/life/article/english/0,1690,41271,00.html) (2001. november 13.).

15. Hammudah, A.: Fókuszban az iszlám. International Islamic Federation of Student Organization, Riyadh, 1995, 136. o.
16. Makkah the Blessed, i. m.
17. Sir Burton, R. F.: A pilgrimage to Mecca, 1853. In: Internet Modern History Sourcebook, 1998, <http://www.fordham.edu/halsall/mod/1853Burton.html> (2001. november 5.).
18. Two million Muslims..., i. m.
19. Makkah the blessed, i. m.